

VRIJSTAAT MORESNET

BRODER

muziek + theater

LESMAP

Beste leerkracht,

Binnenkort komt u met uw klas naar de voorstelling *Vrijstaat Moresnet* van BRODER. In de voorstelling duiken we in de fabelachtige geschiedenis van Het Onverdeelde Gebied Moresnet, een microstaat op de grenzen van Duitsland, Nederland en België, die net geen 100 jaar heeft bestaan. De personages in *Vrijstaat Moresnet* worden geconfronteerd met de naderende ondergang van hun verzonnen land. Daardoor roept de voorstelling vragen op over het verband tussen identiteit en de plek waar je vandaan komt. Als een land ophoudt te bestaan, en je aanwezigheid er geen zin meer heeft, wat blijft er dan nog over van je eigen individualiteit? Bepaalt waar je woont wie je bent? Vormt de natie de mens, of construeert de mens vooral zelf naties en grenzen?

Vrijstaat Moresnet is een uitdagende muziektheatervoorstelling, zowel in vorm als in inhoud. De leerlingen krijgen heel wat informatie, beelden en muziek te verwerken. Toch kiezen we er voor om dit ongefilterd aan hen voor te leggen. We benaderen de leerlingen daarin doelbewust als volwassenen en presenteren hen een stevig stuk hedendaags theater en modern-klassieke muziek in de hoop hen te verrassen en hen te inspireren. Omdat niet alle leerlingen even thuis zijn in de theatercodes die nodig zijn om ten volle van de voorstelling te genieten, is enige voorbereiding in de klas wel aan te bevelen.

De voorstelling kan bovendien een aanleiding zijn in de klas om een aantal gesprekskanalen te openen rond de inhoud en het is niet onbelangrijk om de leerlingen achteraf te laten ventileren over wat ze in de voorstelling hebben meegemaakt. Een goede omkadering is erg belangrijk om deze voorstelling maximaal zinvol te laten zijn voor uw leerlingen. Daarom ontwikkelde BRODER deze lesmap met daarin een aantal concrete aanzetten voor voor- en nawerking in de klas.

Tot in de voorstelling!

Vriendelijke groeten,

Koen Boesman – regisseur

Peter Spaepen – componist

Manou Selhorst – ontwikkelaar lesmap

www.broder.be

INLEIDING

28 juli 1914. Duitse tanks rollen België binnen en maken daarmee een eind aan net geen 100 jaar van Het Onverdeelde Gebied van Moresnet. Een paar straten, een paar duizend inwoners, een stuk Preuswald en een zinkmijn: samen een paar vierkante kilometer onbestemd gebied ergens tussen Hasselt, Aken en Maastricht. Het hoort bij geen ander land, maar het is toch ook zelf geen land. Al krijgt het wel een postzegel, een volkslied en zelfs een eigen taal. Een vrijstaat voor plantrekkers, smokkelaars, vluchtelingen en deserteurs. Een uniek stukje geschiedenis dat je vandaag moet gaan zoeken onder de Ardense heuvels, naast een vergeten treinstation of in het spoor van de zinkvioletjes: het Wilde Oosten van België. Uit de vergeten mijngangen van de geschiedenis weerklinken vragen over grenzen, grenzeloosheid en vrijheid.

In deze voorstelling worden de personages, die allen ook echt bestaan hebben, geconfronteerd met de naderende ondergang van hun verzonnen land, Moresnet. In het begin van het stuk speelt iedereen zijn of haar duidelijke rol als veldwachter, erfgename, dienstmeid, student, burgemeester of herbergierster. Het onheil komt echter samen met de sneeuw binnengewaaid in Hotel Bergerhoff wanneer er een zinken kist voor de deur staat. De figuren doen hun uiterste best om de duistere aanwezigheid te negeren, blijven doodleuk praten over het casinoverleden van Moresnet of het feest dat eraan komt, en spoelen hun onrust weg met liters koffie. Ze houden zich krampachtig vast aan het rolletje dat ze al heel hun leven spelen, maar daar komt bruusk een einde aan, wanneer er niet één maar zes kisten het hotel in rollen. Niemand kan er nu nog omheen: ze moeten zichzelf en hun toekomst in de ogen kijken. Als het land ophoudt te bestaan, en de grenzen verschuiven, wie zal er dan blijven en wie gaat er weg? Als al het uiterlijke vertoon verdwijnt, wat blijft er dan nog over?

De leerlingen, die vandaag opgroeien in een superdiverse omgeving en in een maatschappij waar luid over grenzen wordt gediscussieerd, kunnen via dit historisch verhaal zelf linken zoeken naar de context van vandaag. De uitdaging voor de leerlingen is om te zien wat de personages proberen uit de weg te gaan en zelf te reflecteren op de dieperliggende vraagstukken rond identiteit en grenzen.

VRAGEN VOOR DE LEERLINGEN ACHTERAF:

- Speel ik zelf ook een 'rol'?
- Wat zou er in mijn kist liggen?
- Hoe bepaalt mijn land/streek wie ik ben?

HISTORISCHE CONTEXT

Moresnet was van 1816 tot de Eerste Wereldoorlog een neutraal gebied tussen België, Nederland en Duitsland (Pruisen). Het ontstond tijdens het Congres van Wenen na de val van Napoleon toen deze landen het niet eens werden over het bezit van een zinkgroeve, die zich in Moresnet bevond. Het plan om één en ander later te regelen, sleepte uiteindelijk bijna 100 jaar aan. Veel jongeren ontsnapten in Moresnet aan de dienstplicht in een van de buurlanden door te gaan werken in deze zinkmijn. Ook voor ontsnapte gevangenen, ongewenst zwangere vrouwen en vluchtelingen was Moresnet een veilige schuilplaats. Naast een plek in de marge, werd Moresnet ook een gokparadijs. De Code Napoléon vermeldde namelijk niets over gokken en het was dus ook niet verboden, zoals in de meeste andere landen. Enkele investeerders openden daarom met groot succes een casino in hotel Bergerhoff onder de naam "Cercle de Chasse et de Sport". In 1903 werd de casino echter

toch gesloten, gefundeerd op een samenscholingsverbod in de Code Napoléon, en bleef het verder bestaan als hotel. In dit hotel speelt de voorstelling zich af.

Dokter Wilhelm Molly, kwam met het voorstel om Moresnet uit te roepen tot de eerste staat met Esperanto als voertaal. Het zou een plek van verbinding en vriendschap worden. Aanhangers, zoals Karl Schriewer (een personage uit de voorstelling), leerden de taal en de lokale componist Willy Huppermans (ook een personage) componeerde een volkslied. In 1908 werd Neutraal Moresnet uitgeroepen tot de hoofdstad van het Esperanto, al werd het hoofdkwartier van het Esperanto nooit daadwerkelijk verplaatst van Geneve naar Moresnet. Het neutrale gebied was dan ook een smeltkroes van verschillende talen en culturen – een superdiverse samenleving avant la lettre. Esperanto krijgt een rol in de voorstelling als verhaal én taal. Ook de meertaligheid krijgt een actieve rol in het verhaal.

Het vreemde bestaan van Moresnet als 'vrijstaat' eindigde toen in 1914 de Pruisische troepen eerst Moresnet en dan België binnen vielen. Na de Eerste Wereldoorlog werd het gebied samen met de Oostkantons als restitutie aan België gegeven.

Meer info over Moresnet: https://nl.wikipedia.org/wiki/Neutraal_Moresnet

- documentaire: <https://www.youtube.com/watch?v=JByEqQRgaQ>
- essay "Zink" van David Van Reybrouck

VRAGEN VOOR DE LEERLINGEN

(deze vragen kan u in de les behandelen of gewoon bij het naar buiten wandelen en op terugweg naar school)

- Wat is je opgevallen aan het gebruik van taal in de voorstelling? Welke talen heb je herkend?
- Waar zouden de zinken kisten symbool voor kunnen staan?
- Met welk personage kon je je het meest identificeren en waarom?
- Welke indruk laat de plek Moresnet achter? Hoe heb je de plaats ervaren waar de personages verblijven?

MAAKPROCES

De voorstelling is gemaakt via een lang en zoekend proces:

(1) Historisch vooronderzoek

De makers kwamen op het idee door in de buurt te wandelen. Geïntrigeerd door het onwaarschijnlijke verhaal en de poëzie van zo'n 'dapper dorpje', startten ze een onderzoek. Dat leidde langs kleine musea, bibliotheken, gesprekken, boeken lezen, plaatsbezoeken. Het is ook een handelsmerk van BRODER om zo tot 'gestoffeerde' inhoud te komen. Dit helpt ons om de acteurs, de tekst en de muziek, een gefundeerde en gelaagde bodem te geven. En tijdens dit onderzoek komen details en inhouden naar boven die theateraard en inhoudelijk interessant zijn. Zoals: het uitgebreide verenigingsleven, de eenvoudige oude dorpsstructuur (een burgemeester, een veldwachter,...), de evidente meertaligheid, de zink-sfeer die werkelijk overal is,...

(2) Schrijfonderzoek

De theatertekst werd 'aangeleverd' door 6 schrijvers: evenveel als er personages zijn. Deze schrijvers gingen ter plekke op 'inleef-reis'. Bekijk hun reisverslag hier: <https://vimeo.com/1048956118>

De regisseur/tekstschrjver en componist konden nadien plukken uit dit magazijn, aangevuld met liedteksten van dichtende tijdgenoten en nieuwe dialogen.

Ook vond er een 'vooronderzoek' plaats in de musical opleiding van Brussel. Vooral op muzikaal vlak kon de componist hier liederen, zangtekst en melodieën uitproberen. Ook de vertelstructuur met vaste personages en een 'dorpje in morbide verval' kreeg hier een eerste test.

(3) Creatie van beelden, muziek en tekst ontstond voor een goed deel samen met de spelers.

De creatie bij BRODER springt steeds snel 'de vloer' op. Scenograaf, acteurs, muzikanten krijgen onaf materiaal en ideeën en gaan ermee spelen. Dit proces is vrij uniek in muziektheater, er komt veel puzzel-werk bij kijken. Maar op deze manier creëren we een éénheid van delen, een vervlochten partituur van tekst, beeld en muziek.

VRAGEN VOOR DE LEERLINGEN:

- Wat heb je onthouden van de geschiedenis van Vrijstaat Moresnet?
- Hoe zou jij het aanpakken om rond een historisch onderwerp een verhaal te verzinnen?
- Wat vind je ervan dat een theaterstuk (of boek, of ...) gebaseerd is op een historisch verhaal? Vind je dat een meerwaarde of niet?

OVER DE MUZIEK

De componist heeft in Moresnet een paar dagen rondgehangen, aan de piano in de kerk zijn de eerste melodieën ontstaan. Met een dorpsfanfare in het achterhoofd begon een zoektocht naar liederen die terugkomen in verschillende versies, herkenbare deuntjes uit 'vervlogen tijden'. De muziek werd gesorteerd per personage en gekoppeld aan de dansen op bals uit die tijd: Sarabande, Gigue, Menuet,... zodat er de hele tijd een sfeer van 'oud feest' hangt. Heel even hoor je het échte Esperanto-volkslied van toen, 'Amikejo'. Maar verder is alle muziek nieuw gecomponeerd, gearrangeerd voor het orkest en de meerstemmig bewerkt, zodat de personages ook muzikaal 'vervlochten' geraken. Het orkest bestaat uit leden van MuziekMozaïek, een fijne goep folk-muzikanten. Anders dan in de klassieke opera geeft dit een ruw randje, volks en eerlijk.

Stap hier even mee het repetitieproces van de het balorkest binnen:

<https://vimeo.com/1047954652>

OVER HET DECOR

Het scènebeeld wordt gedomineerd door één specifieke kleur: grijs. Zowel de achterwand, als de attributen, de kisten, en de palen zijn in grijs tinten. Dit verwijst naar de zinkmijnen in Moresnet.

Het hotel lijkt door stutten bij elkaar te worden gehouden: overal staan palen, balken, ladders die moeten vermijden dat Moresnet volledig instort. Hier en daar zie je nog een koffiemachine of een jurk die in vervlogen tijden prestigieus waren, maar nu al lang weer onder het stof vergeten worden.

In het midden van de scène loopt een spoorweg, die alles doorkruist zonder rekening te houden met een hotel of mijn die zich daar zou bevinden. De spoorweg kan verwijzen naar de innovatie en de toekomst die razendsnel en onverschillig alles platwalst dat aan zijn einde toe is. De stutten en balken verwijzen ook naar de zinkmijnen die zo belangrijk waren in de geschiedenis van Moresnet.

VRAGEN VOOR DE LEERLINGEN:

- Waar zit het orkest? Hoe past de plaatsing van de muzikanten in de rest van het decor?
- Aan welke decorelementen zie je dat het land Moresnet niet lang meer gaat bestaan?
- Welke rol speelt de spoorweg in de voorstelling?
- Welke betekenis hebben de kisten in de voorstelling?

VOORAF IN DE KLAS

Hieronder enkele suggesties voor voorbereidende activiteiten in de klas.

Naar het theater gaan - om het voor jezelf een feest te maken

Gaat u voor het eerst met de leerlingen naar het theater? Dan is het belangrijk om de ervaring op voorhand te kaderen en te duiden. Enkele belangrijke handvatten, die u aan de leerlingen kan meegeven:

- Een theatervoorstelling is 'live': de spelers creëren de voorstelling hier en nu telkens weer in levende lijve voor het publiek. Dat betekent dat het publiek een belangrijke bijdrage heeft. Je hebt invloed op de voorstelling en dus op je eigen kijkplezier. Ben je aandachtig en nieuwsgierig en leef je mee met het verhaal, dan krijg je een fijnere voorstelling. Ben je rumoerig en volg je niet zo goed, dan kunnen de spelers minder goed toneel spelen en wordt de voorstelling ook minder sterk.
- Je mag als kijker meeleven en dus reageren op de voorstelling. Je mag bijvoorbeeld lachen als het grappig is of verschieten, maar probeer daarna je aandacht weer op de voorstelling te richten. Als je praat met je buurman, dan leid je de aandacht van de andere kijkers én van de toneelspelers af.
- Misschien is er soms iets wat je niet meteen begrijpt of waar je vragen bij hebt. Dat is geen probleem! Maar hou je vraag nog even bij! Wie weet wordt het straks wel duidelijk of anders kan je je vragen zeker nog stellen na de voorstelling.
- Hou je gsm in de zak en zet hem op stil. Neem hem ook niet om te kijken hoe laat het is of om foto's te nemen. Dat leidt zowel je buurman of -vrouw af, als de spelers op het podium.

TIPS:

- Maak duidelijke afspraken met de leerlingen over wat wel en niet kan tijdens een theatervoorstelling.
- Benadruk dat het live is. De spelers zijn echte mensen die hun best doen om voor hen een mooie voorstelling te brengen. Dat is een groot verschil met een film bijvoorbeeld. Wat zij doen en laten heeft invloed op de voorstelling. Een fijn publiek geeft een fijne voorstelling.
- Bereid de voorstelling in de mate van het mogelijke wat voor in de klas.
- Geef de leerlingen een paar kijkvragen mee, die hun nieuwsgierigheid en aandacht alvast triggeren.
- Geef zelf het goede voorbeeld door met aandacht naar de voorstelling te kijken.
- Zoek als leerkracht een plekje tussen de leerlingen.

AANVULLEND MATERIAAL EN OPDRACHTEN

1 – Schrijfopdracht & drama - Vrijstaten en microstaten overal ter wereld

Moresnet was niet de enige microstaat met een boeiende geschiedenis. In de jaren '60 bestond ook de micronatie Rozeneiland aan de Italiaanse grens; aan de Engelse oostkust bestaat nog steeds de zelfuitgeroepen microstaat Sealand, en zelfs in Kopenhagen vind je de Vrijstad Christiania.

Vraag de leerlingen om op het internet op zoek te gaan naar een microstaat of vrijstaat. Vraag ze om daar even over door te lezen. Geef hen de opdracht om in groepjes aan elkaar te vertellen over de plek die zij hebben gevonden en wat ze er over hebben ontdekt. Ze kiezen in hun groepje 1 microstaat uit.

Geef dan deze opdrachtenreeks:

- Kies elk een personage dat op deze plek zou kunnen wonen: een postbode, winkelier, burgemeester, revolutionaire student...
- Schrijf nu als personage op waarom je wel of niet graag in die microstaat woont. Waar ben je trots op, wat vind je vervelend, waarom blijf je er wonen?
- Monteer deze tekstjes aan elkaar tot een scène waarin elk personage zich even voorstelt en vertelt wat die heeft opgeschreven. Interpreteer je tekst als jouw personage: ben jij iemand die aangespoord moeten worden om te praten door de andere personages, ben jij iemand die de anderen onderbreekt, ben jij iemand die ervan geniet om in de belangstelling te staan, ben jij iemand die het heel zakelijk verwoordt...?
- Breng deze scène voor de rest van de klas. Zorg ervoor dat je ook in je personage blijft als je niet aan het woord bent, en ook de overgangen tussen de teksten niet vergeet.

Bijkomende personage-opdracht:

- Beschrijf de ochtendroutine van jouw personage in de door jullie gekozen microstaat.
- OF kies één van de personages uit Vrijstaat Moresnet en beschrijf zijn/haar ochtendroutine
 - o veldwachter van Moresnet, Corneil Hubert Mostert
 - o burgemeester van Moresnet, Hubert Schmetz
 - o dienstmeid en jonge moeder Maria Rixen
 - o herbergierster van Hotel Bergerhoff, Matti Le Franc
 - o student en eerste consul van Esperanto-staat Moresnet, Karl Schriewer
 - o erfgename van de zinkmijnen in Moresnet, Fanny Mosselman

Micronaties

- Rozeneiland: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Rozeneiland>
- Sealand: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Sealand_\(micronatie\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Sealand_(micronatie))
- Vrijstad Christiania: https://nl.wikipedia.org/wiki/Vrijstad_Christiania
- Gay and Lesbian Kingdom of the Coral Sea Islands:
https://nl.wikipedia.org/wiki/Gay_and_Lesbian_Kingdom_of_the_Coral_Sea_Islands

Vrijstaat Moresnet kan ook een interessante aanleiding zijn om het te hebben over *Slab City*, een plek in de VS die bekend staat als de laatste vrije plaats op Aarde, als de laatste plaats zonder wetten.

- https://en.wikipedia.org/wiki/Slab_City,_California
- fotoreportage: https://www.standaard.be/cnt/dmf20120307_227
- <https://livingastoutlife.com/what-is-slab-city-really-like/>

Laat de leerlingen opzoekwerk doen rond Slab City of geef zelf een korte inleiding, en geef hen dan deze schrijfopdracht:

- Als jij in Slab City zou wonen, wat zou je dan doen dat in België niet mag? Redeneer waarom het belangrijk is om dat te mogen, niet alleen voor jou maar voor een heel land.

2 – Schrijfpodricht - Esperanto

In meerdere microstaten, waaronder Moresnet, werd gehoopt dat Esperanto er een universele voertaal kon worden.

- Voer een klasgesprek over het potentieel van Esperanto: geloof je dat Esperanto een goede manier zou zijn om de wereld te verbinden? Waarom denk je dat men nog niet geslaagd is om Esperanto tot een universele taal te maken?

Videomateriaal: Man bijt hond: <https://www.youtube.com/watch?v=JPYMZPaY4pw&t=92s>

- Schrijf per 2 een dialoog tussen twee professors die dromen van een Esperantostaat. Gebruik af en toe een woord in het Esperanto zelf.
- Wat voor professor ben je: een verstrooide professor, een stoffige/intellectuele professor, een hippe professor, een gekke professor... Leef je in in je personage.
- Breng de dialoog voor de klas.

Nederlands	Esperanto
Hallo	Saluton
Ja / Nee	Jes / Ne
Goedemorgen	Bonan matenon
Goedenavond	Bonan vesperon
Goedenacht	Bonan nokton
Tot ziens	Ĝis (la revido)
Wat is je naam?	Kio estas via nomo?
Mijn naam is...	Mia nomo estas...
Hoe gaat het?	Kiel vi fartas?

Spreek je Esperanto?	Ĉu vi parolas Esperanton?
Bedankt	Dankon
Pardon	Pardonu min
Alsjeblieft	Bonvolu / Mi petas

3 – Drama in de klas: Vier dozen twijfel alstublieft

Als acteur is je verbeelding één van de belangrijkste vaardigheden om te trainen. In *Vrijstaat Moresnet* is een kist is niet alleen een kist, maar kan die ook een boot zijn, een doods-kist, een grenspaal, en wie weet wat nog meer.

Zorg voor een stapel dozen. Als in een 'abstract magazijn' worden die gestapeld. Verzin abstracte, absurde 'inhouden' voor in de dozen. Speel de balie-scène rond die inhoud. Daag elkaar uit. Bijvoorbeeld:

(foto: de dierenwinkel, Jiskefet).

Aan de balie komt een figuur zijn bestelling plaatsen: "vier dozen twijfel alstublieft". De magazijnier haalt een doos, twijfelt, zet ze terug, vergist zich,... De bestelling wordt de manier van verder spelen:

- "1 doos twijfel en 3 dozen verdriet"
- "waahaaaboehoehoe!...zeker van?.."

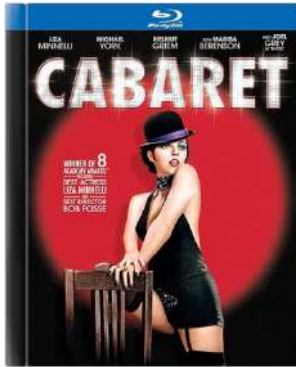
Ter inspiratie voor deze scène kan u met de leerlingen naar een absurd-humoristische scène van De Dierenwinkel van Jiskefet kijken: <https://www.youtube.com/watch?v=8eNVfT7A1Zc>

De personages in *Vrijstaat Moresnet* doen heel lang alsof er niets aan de hand is, terwijl ze zich toch wel zorgen maken over de zinken (lijk)kist die naast hen staat.

- Improvisatieopdracht per 3: één van jullie speelt een lijk. De andere twee staan naast het lijk en drinken koffie. Ze praten over alles en niets, maar niet over het lijk. Hoe kan je toch in je lichaamstaal en mimiek duidelijk maken dat je niet op je gemak bent?
- Wissel van rol.

4 – Mini muziek kwis

Op een bepaald moment in de voorstelling neemt Matti, de herbergiester, de microfoon en zingt een soort Jazz-lied uit een ver verleden. Een oud cabaret-sfeer daalt neer over het podium. Deze scène knipoogt naar de vroege jaren '20 van de vorige eeuw. Kennen jullie daar figuren/zangeressen/muziek uit? Snuffel en Google wat rond, organiseer een kleine 'cabaret'-kwis voor elkaar: wie herkent welke artiesten uit die tijd? (foto's: Cabaret, Babylon Berlin)

NAGESPREK IN DE KLAS

Het is de moeite waard om achteraf in de klas wat tijd te nemen om door te praten over de voorstelling.

Laat de leerlingen eerst vrij napraten over wat ze in de voorstelling hebben meegemaakt en wat ze ervan vonden. Elk mening is daarbij welkom.

U kan gebruik maken van deze vragen:

- Kon je de voorstelling volgen? Kon je het verhaal en/of de personages volgen?
- Welke personages zijn je bijgebleven? Kunnen we met de klas samen de personages eruit halen? Elk personage staat voor een andere manier van omgaan met het leven in Moresnet. Ze vinden dan ook heel andere dingen in de kist en worden daardoor gedwongen om een keuze te maken. Kunnen de leerlingen deze lijn voor elk van de personages herkennen?
- Wat vond je van de muziek? Vond je ze mooi, vreemd, speciaal, ... Welk adjectief zou je erop plakken?
- Welke betekenis koppelde je aan de muziek? Gaf ze een bepaalde sfeer of een bepaalde boodschap? Wie zijn de muzikanten in het verhaal voor jou?
- Wat vond je van het beeld? Wat kon je allemaal zien? Vond je het een mooi of intrigerend decor?
- Wat vond je van het spel van de acteurs? Konden ze je meenemen in hun verhaal? Waren er die je meer aanspraken dan anderen? Waarin ligt dat voor jou?

Hopelijk vonden de leerlingen de voorstelling waardevol, ook al mag het gerust 'moeilijk' zijn. Het is zeker niet erg als iemand bijvoorbeeld een kritische mening heeft over de voorstelling. Het is wel interessant om de leerlingen te helpen om die concreet te maken en te leren benoemen waarom ze iets zus of zo vonden.

Van daaruit kan u ontwikkelen naar een meer inhoudelijk gesprek. U kan daarbij focussen op de volgende thema's uit de voorstelling:

IDENTITEIT & WOONPLAATS

Op een bepaald moment in de geschiedenis hebben we lijnen getrokken. Die noemen we grenzen, ertussen liggen landen. Je bent er deel van als je binnen de lijn valt en niet als je erbuiten valt. Bij het Congres van Wenen na de val van Napoleon werd nieuwe grenzen voor Europa getrokken. De paar honderd inwoners van Moresnet vielen tussen grenzen in. Ze waren 'neutralen'. Ze hadden geen land. Hadden ze dan ook geen identiteit? Het levert een interessant debat op over identiteit ten opzichte van de plek waar je woont. Ben je je land? Is dat voor altijd zo? Wat als grenzen over je heen verschuiven? Of ben je het land waar je nu bent?

Gespreksvragen kunnen zijn:

- Hoe identificeer jij je? Als Belg? Vlaming? Europeaan? Een andere nationaliteit? Op wat is dat gebaseerd? Op je geboorteplek? Die van je ouders? Op de plek waar je woont?
- Beschouw je landsgrenzen als een soort 'natuurwet' die eeuwig en onveranderlijk is? Moeten we die boven alles verdedigen, koste wat het kost?
- Wat als België ooit deel uitmaakt van één van onze buurlanden. Zou je identiteit veranderen? Hoe zou je je daarbij voelen?

VRIJHEID

Moresnet was lang een uitvalsbasis voor mensen die vluchtten van de wet of zochten naar vrijheid. Je kon er gokken, op bezoek bij sekswerkers, je legerdienst ontlopen, een buitenechtelijk kind baren, enzovoort. Minder wetten is volgens sommigen gelijk aan meer vrijheid. Volgens anderen leidt het tot meer ongelijkheid. Bovendien zijn er nu meer en meer westerse politici die een roep voor vrijheid – vrijheid van meningsuiting, vrije economie... – combineren met harde wetten voor mensen die illegaal in hun land verblijven, discriminatie en hoge muren rond hun land. Wat betekent het nu echt om een vrij land te zijn?

Gespreksvragen kunnen zijn:

- Voel jij je vrijer als er minder wetten zijn in een land? Welke wetten zou je wegwillen om je vrijer te voelen?
- Gaat de vrijheid van de ene (bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting) soms ten koste van de vrijheid van de ander?
- Welke wetten zorgen ervoor dat jij je vrijer voelt dan wanneer die wetten er niet zouden zijn?

VEEL PLEZIER EN TOT IN DE VOORSTELLING!